

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ РІЗНИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВО- ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ

Красота Вадим

Академія Військово-Морських Сил імені П.С. Нахімова

Аннотація

По результатам проведенного експертного опроса (n=37) и теоретического исследования определены цели, задачи и принципы адаптированной к действующим требованиям тактики ведения подразделениями и частями боевых действий концепции военно-прикладной физической подготовки курсантов высших военных учебных заведений. Авторской концепцией предусмотрено использование военно-прикладной технологии обучения, в качестве стратегии достижения максимально высокого уровня физической готовности будущих офицеров к выполнению служебно-боевых функций профессионального назначения.

Ключевые слова: концепция, курсант, прикладность, физическая подготовка.

Annotation

Goals, objectives and principles of the concept of military-applied physical cadets' training of higher military educational institutions were determined by the results of the expert survey (n=37) and theoretical researches. This concept is adapted to the current requirements of tactics about the hostilities conduct by subdivisions and parts. Usage of military-applied training technology, as a strategy to achieve the highest possible physical readiness level of the future officers (to perform official and military functions for professional destination) was envisaged by author's concept.

Key words: conception, cadet, applied, physical training.

Постановка проблеми. Принципами і пріоритетами державної політики у сфері національної безпеки і оборони, у рамках середньострокового оборонного планування, сформульовано концепцію та визначено основні напрями реформування і розвитку Збройних Сил (ЗС) України на період до 2017 року [5, 6, 18]. Метою цієї концепції є створення боєздатних, мобільних, якісно підготовлених, всебічно забезпечених, професійних збройних сил, які здатні швидко реагувати на реальні і потенційні загрози національній безпеці у військовій сфері, ефективно стримати та гарантовано ліквідувати (локалізувати, нейтралізувати) збройний конфлікт на ранній стадії його виникнення, не допускаючи переростання в масштабну агресію та спроможних брати активну участь у міжнародних заходах з підтримання миру і безпеки [5].

Концептуальним пріоритетом оборонного планування в аспекті розвитку військової освіти і науки виступає формування у майбутніх офіцерів високих лідерських якостей і військово-прикладних професійних навичок [18]. Для цього заплановано здійснити комплектацію науково-педагогічного складу вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) найбільш підготовленими офіцерами, з наявним практичним досвідом керівництва військовими части-

нами, з'єднаннями та органами військового управління. Окрім того, передбачено залучення вищого командного складу ЗС України до проведення лекцій, збільшення питомої ваги практичних занять на бойовій техніці та забезпечення участі слухачів і курсантів у комплексних навчаннях і тренуваннях, які проводяться у військах (силах) [5]. Це спонукає до проведення комплексних досліджень з пошуку оптимальних шляхів удосконалення навчально-виховного процесу ВВНЗ.

Дослідження проводиться відповідно до Зведеного плану наукової та науково-технічної діяльності ЗС України за темами: «Організаційні аспекти функціонування системи ФП військовослужбовців ЗС України у сучасних умовах» (номер державної реєстрації 0101U001284); «Удосконалення військово-прикладних навичок курсантів (слухачів) ВВНЗ в системі спеціальної ФП військовослужбовців» (номер державної реєстрації 0101U001-622).

Проведений аналіз останніх досліджень і публікацій (Ю. Волненко, 2008; В. Паєвський, 2010; О. Петрачков, 2012; В. Попад'їн, 2013; А. Попов, 2009; В. Романчук, 2007; О. Шевченко, 2010), присвячений вирішенню наукових задач організації та проведення ФП військовослужбовців ЗС на окремих етапах навчання засвідчив відсутність загальноприйнятої думки вчених щодо сутності та структури прикладної спрямованості ФП [2, 9, 10, 12, 15, 19].

Зокрема зміст системи ФП курсантів ВВНЗ наповнений питаннями спеціальної ФП, в основному – на старших (4-5) курсах [2, 9, 14]. У змісті не відведено належної уваги розвитку військово-прикладних фізичних навичок і спеціальних фізичних якостей курсантів у початковому періоді (1-3 курси) навчально-виховного процесу вищої військової школи.

Що є, за нашим припущенням, суттєвим недоопрацюванням управління цим процесом.

Концептуальною основою спеціальної ФП курсантів різних військових спеціальностей (ВНЗ Сухопутних військ) у дослідженнях військового науковця Романчука С. стало застосування спеціальних вправ, військово-прикладних прийомів і дій на 3-му та 4-му курсах навчання [16].

Дослідження організаційно-управлінського аспекту військово-професійної підготовки майбутніх офіцерів ЗС України до фахової діяльності в площині функціонування системи ФП ВВНЗ здійснено Ольховим О. Запропоновано дослідником професійно спрямованою технологією набуття курсантами організаційно-управлінських умінь передбачено вдосконалення спеціальних та прикладних фізичних якостей розпочинаючи з 4-го року навчання у ВВНЗ [8].

Зазначене засвідчує доцільність подальшого теоретичного дослідження та формування адаптованого до сучасних вимог тактики ведення військовими підрозділами і частинами бойових дій замислу вдосконалення процесу ФП курсантів протягом усього терміну навчання у ВВНЗ.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та формуванні адаптованої до сучасних вимог тактики ведення бойових дій концепції військово-прикладної ФП (ВПФП) курсантів ВВНЗ.

Результати досліджень. Нормативно-правовим підґрунтям концепції ФП збройних сил (Конституція України, Закон України “Про фізичну культуру і спорт”, Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту, [5, 7, 18]) встановлено, що ФП є одним з основних предметів професійної та бойової підготовки, важливою та невід’ємною частиною військового навчання і виховання військовослужбовців ЗС України [7].

Для вдосконалення системи бойової підготовки концепцією реформування і розвитку ЗС України до 2017 року передбачено вирішити ряд завдань, ключовими з яких виступають [4, 5, 18]:

оптимізація структури (удосконалення компонентів, складових, елементів і частин), форм та методів підготовки ЗС;

упорядкування системи керівництва підготовкою ЗС і корегування заходів підготовки військ (сил) з урахуванням завдань за призначенням, реального рівня навченості особового складу, ресурсного забезпечення;

запровадження нової системи самооцінки та оцінки військових підрозділів і частин після завершення відпрацювання комплексу завдань бойової підготовки.

Одним із внутрішніх критеріїв створюваної системи ВПФП, який визначає ступінь досягнення мети навчально-виховного процесу та злагодженість функціонування його компонентів, складових і підсистем, виступає критерій ефективності. Однак він не надає цілкомовної характеристики якості та повноти вирішення проблеми, адже досліджувана система ФП сама виступає складовою системою вищого порядку [8, 16, 17].

Тому провідним критерієм ідеї використання військово-прикладної організації навчально-виховного процесу з ФП постає відповідність системам бойової підготовки, фізичної підготовки збройних сил та всього навчально-виховного процесу ВВНЗ, як системам вищого порядку, якими визначено необхідний вихідний рівень професійної та фізичної готовності випускника вищої військової школи [8, 16, 17].

Концептуальною метою чинної системи бойової підготовки є досягнення, підтримання і вдосконалення особовим складом необхідного рівня військово-професійної підготовки, постійної бойової готовності військ (сил), злагодженості дій екіпажів, об-

слуг, підрозділів, частин та органів управління (штабів) для виконання бойових та інших завдань відповідно до їхнього призначення [4].

Ключовими – для забезпечення якісного функціонування бойової підготовки, постають завдання з: вивчення і глибокого засвоєння військовослужбовцями теоретичних знань, вимог бойових статутів і настанов; набуття практичних навичок і військово-професійних умінь; опанування зброєю і бойовою технікою, способами підготовки і введення бойових дій. А найважливішим принципом бойової підготовки виступає потреба «навчати війська (сили) тому, що необхідно на війні» [4].

Головним концептуальним положенням діючої нині системи ФП ЗС України є забезпечення фізичної готовності військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань навчально-бойової діяльності [7, 8, 16]. Ця концепція висуває завдання з:

розвитку та вдосконалення загальних фізичних якостей (сили, витривалості, швидкості та спритності) особового складу;

покращення фізичного розвитку, зміцнення здоров'я, підвищення працездатності та службової активності військовослужбовців;

забезпечення професійного довголіття та стійкості організму військовослужбовців до несприятливих чинників навколишнього середовища та військово-професійної діяльності; зменшення працевтрат, пов'язаних із захворюваннями [7].

Одним із основоположних завдань концепції освітньої системи (навчально-виховного процесу) вищої військової школи в площині підготовки фахівців військової галузі до професійної діяльності постає набуття майбутніми офіцерами базових знань та здатності використання практичних умінь у застосуванні військових підроз-

ділів до виконання службово-бойових (бойових) завдань у різних видах обстановки сучасного бою [5, 8, 16].

Проведений огляд демонструє, що кожна з вищенаведених концепцій сформована завдяки використанню теорії випереджаючого відображення дійсності [3]. Це й стало для нас визначальним підходом у процесі теоретичного обґрунтування концептуальних засад адаптованої до сучасних вимог тактики ведення бойових дій системи ВПФП курсантів ВВНЗ.

Система ВПФП курсантів ВВНЗ формується виходячи з того, що «концепція – це певний спосіб розуміння, трактування подій чи явищ, основна точка зору, керівна ідея для їх освітлення, провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності» [1]. В нашому розумінні створювана концепція, як загальний задум сутності процесу фізичного вдосконалення майбутніх офіцерів, визначить альтернативні наявним шляхи досягнення найбільш ефективних кінцевих результатів функціонування системи ФП курсантів ВВНЗ у різноманітних неспецифічних (наближених до майбутньої практичної професійної діяльності) умовах навчально-виховного середовища.

Враховуючи вимоги систем вищого рівня, метою авторської концепції ВПФП курсантів постає забезпечення за результатами навчання у ВВНЗ належного вихідного рівня військово-прикладної фізичної готовності майбутніх офіцерів до виконання службово-бойових функцій за фаховим призначенням. Зазначена концепція, завдяки випереджаючому вдосконаленню [3] молодими офіцерами в процесі ВПФП свого функціонального та фізичного стану, передбачає формування адаптаційних властивостей їхнього організму до впливу негативних чинників професійної діяльності та стійкого перенесення дії значних фізичних наван-

тажень навчально-бойових умов служби у ЗС.

Концептуальними завданнями ВПФП курсантів ВВНЗ виступають:

– набуття та підтримання курсантами належного рівня розвитку рухових умінь і загальних фізичних якостей;

– оптимізація структури та вдосконалення компонентів (складових, елементів) і технології ФП курсантів ВВНЗ Збройних Сил за видовим призначенням з урахуванням спеціальностей та спеціалізацій підготовки майбутніх офіцерів;

– спрямованого набуття, розвитку і вдосконалення у випускників ВВНЗ особливо важливих для певних груп спеціальностей і спеціалізацій військово-прикладних фізичних навичок, спеціальних фізичних якостей [16];

– формування навичок злагожденості та колективних дій екіпажів, розрахунків, відділень, груп, обслуг і підрозділів, для підтримання постійної високої бойової готовності військових підрозділів і частин до виконання службово-бойових (бойових) завдань за призначенням [8];

– формування та забезпечення функціональної і фізичної готовності курсантів різних груп спеціальностей та спеціалізацій до специфічного впливу факторів навчально-бойової діяльності, дій у різноманітних умовах бойової обстановки, розвитку впевненості у своїх силах, здатності витримувати фізичні та нервово-психічні навантаження сучасного бою;

– підвищення працездатності майбутніх офіцерів у процесі виконання навчально-бойових завдань і зниження негативних наслідків впливу чинників професійної діяльності на їхній організм [11];

– упорядкування системи управління ФП ВВНЗ з урахуванням перспективних навчально-бойових завдань випускників за фаховим призначенням, реально-

го стану ресурсного забезпечення та матеріально-технічної бази;

– набуття майбутніми офіцерами методичних навичок і практичних умінь з організації та проведення форм ФП у підпорядкованих підрозділах з використанням засобів ВПФП.

Дотримання в процесі організації навчально-виховного процесу з ВПФП загально-дидактичних принципів (систематичності і послідовності; гуманістичної спрямованості; свідомості і активності; наочності; доступності, дохідливості; міцності засвоєння; емоційності; диференціації; оптимізації; нетрадиційності), у комплексному поєднанні зі специфічними (основними), неспецифічними (оздоровчими силами природи, екологічними та гігієнічними факторами, відновлення і підвищення функціонального і фізичного стану організму) та військово-прикладними засобами ФП, створить оптимальні умови для підвищення професійної працездатності курсантів, активації випереджаючої адаптації їхнього організму до специфічного режиму майбутньої професійної діяльності [3] та стійкості до різних захворювань і несприятливих факторів військової служби, загартування, інтенсивного відновлення емоційного, розумового, фізичного та функціонального стану.

Реалізація концепції ВПФП курсантів ВВНЗ досягається завдяки дотриманню принципів:

систематичності і послідовності (виділення основного, послідовний виклад навчального матеріалу, структурно логічний перехід від засвоєного матеріалу до нового у відповідності з поетапними вимогами завдань розвитку у курсантів військово-прикладних навичок і спеціальних фізичних якостей, які відповідають вимогам тактики ведення сучасного бою за видами ЗС);

– науковості (викладання на основі експериментально перевірених наукових фактів, новітніх

наукових технологій, розкриття причинно-наслідкових зв'язків);

– доцільності (викладання навчального матеріалу для забезпечення функціональної готовності, розвитку загальних і спеціальних фізичних якостей, військово-прикладних рухових умінь і навичок курсантів для успішного виконання службово-бойових функцій за фаховим призначенням);

– міцності засвоєння (технологічне передбачення тривалого збереження в пам'яті набутих військово-прикладних умінь і навичок з урахуванням специфіки і умов перспективної професійної діяльності курсантів різних військових спеціальностей і спеціалізації за видами ЗС);

– відповідності (розвиток саме тих загальних і спеціальних фізичних якостей, військово-прикладних рухових умінь і навичок курсантів, які виступають невід'ємною складовою базової основи їхніх фахових обов'язків за функціональним призначенням);

– наочності (практичне навчання курсантів професійним навичкам засобами ФП на основі сприйняття конкретних процесів, явищ і предметів максимально наближених до реальної обстановки перспективної практичної діяльності в умовах навчально-виховного середовища);

– оптимізації навчального процесу (вдосконалення способів і шляхів навчально-пізнавальної діяльності на основі співставлення різних форм, методів, засобів навчання у залежності від його завдань і змісту) [11];

– емоційності і нетрадиційності системи навчання (жваве викладання навчального матеріалу, стимулювання емоційного стану тих, хто навчається з використанням авторської військово-прикладної технології навчання);

– оздоровчої направленості (забезпечення міцного здоров'я, надійного функціонального стану всіх органів і систем організму, біологічної і психологічної стій-

кості до несприятливих умов військової служби).

Завдяки проведеному експертному опитуванню (n=37), аналізу й узагальненню актуальних наукових, законодавчих, статутних і керівних документальних джерел, що стосуються питань удосконалення функціонування системи ФП ВВНЗ, а також результатам власних досліджень нами сформовано авторську концепцію ВПФП курсантів ВВНЗ. Кардинальною ідеєю реформування наявної системи ФП вищої військової школи, для активації випереджуючої адаптації організму курсантів до специфічного режиму майбутньої професійної діяльності, передбачено застосування військово-прикладної технології навчання як стратегію досягнення максимально високого рівня фізичної готовності майбутніх офіцерів до виконання службово-бойових функцій за фаховим призначенням.

Висновок

Враховання вищенаведених підходів і дослідження навчально-виховного процесу курсантів з ФП в площині забезпечення належного рівня військово-прикладної фізичної готовності майбутніх офіцерів ефективно виконувати службово-бойові (бойові) завдання та сучасних вимог тактики ведення бойових дій надало змогу цілісно вирішити питання теоретичного обґрунтування та формування концептуальних засад системи ВПФП курсантів ВВНЗ ЗС України.

В перспективі ми спрямуємо наші дослідження на конструювання структурної моделі системи ВПФП курсантів ВВНЗ ЗС України для підвищення результативності функціонування чинного навчально-виховного процесу з ФП курсантів вищої військової школи.

Література

1. Большой Энциклопедический Словарь [Електронний Ре-

- сурсе]. Режим доступу : <http://www.vedu.ru/BigEncDic>.
2. Волненко Ю. В. Технологія фізическої підготовки курсантов военного вуза, направлена на повышение готовности к профессиональной деятельности : автореф. дис. на соискание уч. степени к.п.н : спец. 13.00.04 / Ю. В. Волненко, – Хабаровск, 2008. – 20 с.
 3. Демьяненко Ю. К. Теоретическое обоснование рационального построения учебного процесса по физической подготовке на начальном этапе обучения курсантов / Ю. К. Демьяненко, Л. Ф. Евсеева // Военно-профессиональное обучение и физическая подготовка. – Л. : ВДКИФК, 1982. – Вып. 2. – С. 66 – 70.
 4. Дмитрієнко В. Є. Управління повсякденною діяльністю підрозділів / В. Є. Дмитрієнко, В. В. Сироваткін, О.М. Бриксін, Ю. В. Цепляєв // Навчальний посібник. – Х. : ФВП НТУ «ХП», 2010 – 104 с.
 5. Закон України «Про організацію оборонного планування» №2198-IV від 18.11.2004.
 6. Закон України «Про державні цільові програми» №1621-IV від 18.03.2004.
 7. Наказ Міністра оборони України від 30.12.2009 № 685 «Про затвердження Настанови з фізичної підготовки у ЗС України». – К. : РВВ АГУ ГШ ЗС України, 2009. – 231 с.
 8. Ольховий О. М. Теоретико-методичні основи професійно-спрямованої фізичної підготовки курсантів ВВН
 9. З ЗС України : [монографія] / О. М. Ольховий. Х. : ХУПС, 2012. 286 с.
 10. Паєвський В. В. Спеціальна фізична підготовка курсантів протиповітряної оборони Сухопутних військ Збройних сил України / В. В. Паєвський : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.фіз.вих : спец. 24.00.02 / – Х. : ХДАФК, 2008. – 20 с.
 11. Петрачков О. В. Професійно-прикладна підготовка курсантів у навчальному центрі сухопутних військ із застосуванням удосконалених нормативів фізичної підготовленості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.п.н : спец. 13.00.04 / О. В. Петрачков. – Хмельницький, 2012. – 20 с.
 12. Пилипей Л. П. Професійно-прикладна фізична підготовка студентів : монографія / Л. П. Пилипей. – Суми. : ДВНЗ УАБС НБУ, 2009. – 312 с.
 13. Попад'їн В. В. Професійно-прикладна фізична підготовка військовослужбовців ВМС ЗСУ / В. В. Попад'їн, С. В. Номеровський // Теорія і практика фізичного виховання : науково-методичний журнал. – Донецьк : ДонНУ, 2010. – № 2. – С. 293–303.
 14. Попад'їн В. В. Розвиток фізичних здібностей військовослужбовців військово-морських сил Збройних сил України у процесі фізичної підготовки. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.п.н : спец. 13.00.02 / В. В. Попад'їн. Луганськ, 2013. – 20 с.
 15. Попов А. Г. Профессионально-прикладная физическая подготовка курсантов высших военных учебных заведений на основе моделирования условий боевой деятельности : дис. ... к.п.н : 13.00.04 / А. Г. Попов. – Нижний Новгород, 2009. – 151 с.
 16. Романчук В. М. Обґрунтування змісту та організація форм фізичної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів технічних професій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.фіз.вих : спец. 24.00.02 / В. М. Романчук. – Львів, 2007. – 22 с.
 17. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ ЗС України : [монографія] / С. В. Романчук. – Л. : АСВ, 2012. – 367 с.
 18. Теория и организация физической подготовки войск / [Л. А. Вейднер-Дубровин, В. В. Миронов, Р. М. Кадиров и др.]. – СПб. : ВДКИФК, 2001. – Ч. 2 – 336 с.
 19. Указ Президента України «Про Стратегічний оборонний бюлетень України» № 771/2012 від 29 грудня 2012 року.
 20. Шевченко О. О. Удосконалення професійної працездатності військових фахівців протиповітряної оборони сухопутних військ засобами фізичної підготовки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.фіз.вих : спец. 24.00.02 / О. О. Шевченко. – Львів, 2010. – 20 с.

